

Lysetska N. G. Stylistic Means of the Anti-War Discourse (on the example of the novel «Freedom and Democracy I Hate you» by Mark Ravenhill)

The article is devoted to anti-war discourse. On the example of the novel «Freedom and Democracy I hate you» // «Shoot / get treasure / repeat» by Mark Ravenhill stylistic (metaphor, irony, climax, distant and contact repetition, aposiopesis) and metaphoric means are studied. They give the possibility for the recipient to understand the implied shades of meanings and feel the bitter irony which surrounds him. The received concepts show the danger of the war discourse development. The prospects of the subject at hand further study are outlined as well.

Key words: discourse, metaphor, concept, irony, repetition.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Дмитренко В. І.

УДК 811. 112. 2 ' 373. 7

М. П. Лозицька

**ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИКИ ГЕНДЕРНО
МАРКОВАНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ СУЧАСНОЇ
НІМЕЦЬКОЇ МОВИ**

Сучасна лінгвістика розвивається в умовах глобалізації та націлена на міжпредметну та міжгалузеву інтеграцію. Дослідження у галузі фразеології експлікують сукупність галузей, напрямків дослідження, які формують сучасне мовознавство та представляють фразеологію як інтегральну підсистему мови.

Конструктивні розробки щодо зовнішньо- та внутрішньосистемних властивостей фразеологізмів представлені у працях вітчизняних та зарубіжних (В. В. Виноградов [1], О. М. Бабкін [2], В. П. Жуков [3], О. І. Молотков [4], В. М. Мокієнко [5], В. Л. Архангельський [6], Л. Г. Скрипник [7], Ф. П. Медведєв [8], В. М. Телія [9], М. Леонідова [10], К. Нічева [11]) лінгвістів.

Вивчення *гендера* та гендерних відносин є надзвичайно складним та суперечливим. Перші спроби чіткого визначення поняття *гендер* були у представників феміністичної лінгвістики – галузі мовознавства, що виникла у 60-х роках минулого століття. Зокрема, С. де Бовуар у своїй праці «Друга стаття» вперше висловлює твердження про те, що стаття – це біологічний феномен, а гендер – соціальний [12]. Її послідовниця антропологістка Н.-К. Матьє припускає, що існує три парадигми концептуалізації гендерно-статевих відносин. Першу

парадигму вона називає гомологічною: гендер розглядається як стать у суспільстві. Друга парадигма – аналогія: гендер символізує стать. Гендерна ідентифікація базується на колективному соціальному досвіді про способи поведінки жінки чи чоловіка. Людина грає у суспільстві певну гендерну роль (жінка/чоловік). Причому ця роль може змінюватися без зміни біологічної статі. Третя парадигма – гетерогенність: гендер та стать абсолютно різні поняття, при цьому, стать є підґрунтям для формування гендера. У цій парадигмі гендер створює стать, а не навпаки [13]. Дослідниця Д. Таннен зазначає, що міждисциплінарна природа поняття гендер робить його багатозначним [14, с. 3].

У даний час в мовознавчій літературі відсутнє послідовне вживання поняття *гендер* (англ. *gender*), що означає граматичну категорію роду. Він був вилучений з лінгвістичного контексту і перенесений у дослідницьке поле інших наук: соціолінгвістики, психолінгвістики, лінгвокультурологічних і міжкультурних досліджень, соціології тощо. У соціології поняття *гендер* визначає соціальну стать людини на відміну від біологічної статі, її соціально-рольовий статус, який символізує можливості кожної статі в освіті, професійній діяльності тощо. Коли ми говоримо про стать у соціології, то маємо на увазі соціальну стать, тобто гендер [15]. У психології та сексології це поняття використовується у ширшому сенсі: тут маються на увазі будь-які психологічні чи поведінкові властивості, що асоціюються з фемінінністю або маскуліністю та відрізняють чоловіків від жінок [16]. Філософія дає ще ширше розуміння *гендера*, охоплюючи всі названі вже аспекти: «*гендер* – соціокультурний аспект статевої приналежності, соціальна організація статевих відмінностей, культурологічна характеристика поведінки, яка відповідає статі в даному суспільстві в даний час. *Гендер* – соціальна конструкція системи соціальних, статево-рольових відносин» [17, с. 227].

Отже, тлумачення поняття *гендер* досить суперечливі, відсутня однастайна позиція щодо його трактування. Однак спільним у дефініціюванні є те, що він вказує на відношення до певної статі. Таким чином, гендерно марковані фразеологізми у німецькій мові – це фразеологічні одиниці, що містять семи значення, які експліцитно чи імпліцитно вказують на приналежність до певної статі.

Актуальність доробку полягає у вивченні національно-культурної специфіки семантики гендерно маркованих фразеологізмів сучасної німецької мови. Мета статті висвітлює особливості експлікації гендерних маркерів у фразеологізмах сучасної німецької мови. Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: визначити поняття *гендер* та його місце у науковій парадигмі знань; виявити особливості експліцитного та імпліцитного маркування гендера у фразеологізмах сучасної німецької мови. Об'єктом доробку слугували гендерно марковані фразеологізми сучасної німецької мови.

Аналіз фразеологічного фонду сучасної німецької мови дозволяє класифікувати фразеологізми, в залежності від рівня вираження гендерних семів, та висвітлюється крізь формування лексико-семантичного поля у його ядрі або периферії.

До ядра цього лексико-семантичного поля, на думку О. Першая, належать гендерно марковані фразеологізми, у значенні яких є пряма вказівка на стать індивіда [18]:

- наявність у дефініції фразеологізмів маркера із загальним значенням «чоловік» чи «жінка»: *die Frau im Hause* [19, с. 222] – господиня дому, хазяйка, *Frau auf Abruf* [20] – дружина, чоловік якої приїздить додому лише на вихідні, *die weise Frau* [19, с. 222] – чаклунка, відьма, *die Weiße Frau* [19, с. 222] – привид, *Frau Base* [19, с. 222] – кумася, *Frau auf Zeit* [20] – легковажна жінка, *heiße Frau* [20] – красуня, *zweigleisige Frau* [20] – заміжня жінка, в якої є коханець, *Fräulein Meier* [20] – гомосексуаліст, *ein Mädchen ohne Anhang* [19, с. 34] – дівчина без жениха, *mannbares Mädchen* [19, с. 38] – дівчина на виданні, *ein ausgekochter Junge* [19, с. 363] – бувалий хлопчина, пройда, *alter Junge* [19, с. 362] – друг, товариш (при звертанні.)

- фразеологізми, які вказують на вік представника однієї з статей: *lebenslängiges Fräulein* [20] – стара діва, матрона, *wenn ein Alter ein junges Weib nimmt, so lacht der Tod* [19, с. 28] – не довго старий жениться, *der Bart war früher als der Mann* [19, с. 76] – шовкова борідка та розуму рідко;

- фразеологізми, які позначають певну дію чи стан представника однієї статі та направлені на протилежну стать: *unter die Haube kommen* [19, с. 313] – вийти заміж, *unter dem Pantoffel stehen* [19, с. 95] – бути під каблукком у дружини, *den Hof machen* [19, с. 343] – залицятися, *um die Hand anhalten* [19, с. 307] – просити руки, *den Korb geben* [19, с. 404] – дати гарбуза, *schöne Augen machen* [19, с. 56] – фліртувати, *auf Brautschau gehen* [19, с. 120] – підшуковувати наречену.

- фразеологічні одиниці, які характеризують як зовнішній, так і внутрішній стан представника однієї із статей: *ein jugendlicher Brausekopf* [19, с. 120] – гаряча голова (про юнака), *ein feines Aas* [19, с. 11] – франт, чепурун, *Haare auf den Zähnen haben* [19, с. 290] – бути гострим на язик (про жінку).

- фразеологізми, що означають репродуктивну здатність певної статі: *zur Welt bringen* [19, с. 313] – народжувати, дарувати життя., *in die Wehen kommen* [19, с. 309] – відчувати передродові перейми, *in den Wehen liegen* [19, с. 313] – зазнавати родових мук.

До периферії лексико-семантичного поля належать фразеологічні одиниці з імпліцитно маркованою гендерною семантикою:

- фразеологізми, які характеризують переважно представників однієї статі через найменування чоловіка чи жінки у плані вираження: *das Mädchen für alles* [19, с. 38] – дівчина, на яку звалюють всю роботу, *ein ganzer Mann* [19, с. 41] – цільна натура, *Mein lieber Mann!* [19, с. 42] –

Чоловіче добрий! Послухай-но! (застереження), *ein Mann der Feder* [19, с. 41] – людина пера, літератор, *ein Mann von Wort* [19, с. 41] – хазяїн свого слова.

- фразеологізми, що називають дію, характерну переважно для представників однієї статі: *zum Barras müssen* [19, с. 120] – іти в армію.

- фразеологічні одиниці, які характеризують представників переважно однієї статі через номінацію професії: *Meister Fips* [19, с. 50] – кравець (презирливо), *Meister Hans* [19, с. 50] – кат, *Meister Pfriem* [19, с. 50] – швець.

- фразеологізми, що характеризують представників переважно однієї статі через номінацію тварин: *fauler Hund* [19, с. 350] – ледащо, *dumme Gans* [19, с. 237] – дурна гуска.

- фразеологізми, які однаковою мірою характеризують як чоловіка, так і жінку: *junges Blut* [19, с. 111] – молодий юнак чи дівчина, *ein unschuldiges Blut* [19, с. 111] – нерозбещена особа, *Mann und Weib sind ein Leib* [19, с. 43] – чоловік та жінка – одна спілка.

Отже, *гендер* є поняттям надзвичайно широким у трактуванні в силу своєї міждисциплінарної природи. У кожній науковій парадигмі виокремлюється низка аспектів при дослідженні *гендера*: гендер як соціальна стать, гендерні ролі, гендерна поведінка, гендерна приналежність тощо. Гендерно марковані фразеологічні одиниці сучасної німецької мови імплікують/експлікують семи маскулінності чи фемінінності крізь призму ядра або периферії лексико-семантичного поля. Ядром лексико-семантичного поля гендерно маркованих фразеологічних одиниць є фразеологізми з чіткою гендерною семантикою: загальне значення «чоловік» або «жінка», вік, зовнішня або внутрішня характеристика представника певної статі, стани та дії, притаманні жінці або чоловікові тощо. До периферійної частини поля належать фразеологізми, які: характеризують переважно одну стать та містять у плані вираження компонент *чоловік/жінка*; характеризують переважно одну стать через номінацію професій, тварин; називають дію, більшою мірою притаманну одній із статей; однаковою мірою вказують на представників обох статей.

Перспективним убачається вивчення особливостей формування національно-культурної семантики гендерно маркованих фразеологізмів сучасної німецької мови при первинному та вторинному фразеологічних процесах.

Список використаної літератури

- 1. Виноградов В. В.** Избранные труды: Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М. : Наука. – 1977. – С. 140 – 161.
- 2. Бабкин А. М.** Русская фразеология, ее развитие и лексикографическая разработка / А. М. Бабкин. – Л. : – 1968. – 262 с.
- 3. Жуков В. П.** Семантика фразеологических оборотов / В. П. Жуков. – М. : Просвещение. – 1978. – 159 с.
- 4. Молотков А. И.** Основы фразеологии

русского языка / А. И. Молотков. – Л., 1977. – 283 с. **5. Мокиенко В. М.** Славянская фразеология / В. М. Мокиенко.— М. : Высш. шк., 1980. – 207 с. **6. Архангельский В. Л.** Устойчивые фразы в современном русском языке: Основы теории устойчивых фраз и проблемы общей фразеологии / В. Л. Архангельский. – Ростов н/Д, 1964. – 315 с. **7. Скрипник Л. Г.** Фразеологія української мови / Л. Г. Скрипник. – К. : Наук. думка, 1973. – 279 с. **8. Медведєв Ф. П.** Українська фразеологія: Чому ми так говоримо / Ф. П. Медведєв. – Х., 1982. – 231 с. **9. Телия В. Н.** Типы языковых значений: Связанное значение слова в языке / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1981. – 269 с. **10. Леонидова М.** Фразеосхема как лингвистическая единица промежуточного фразеологосинтаксического уровня в русском и болгарском языках // Болгарская русистика. – София, 1976. – С. 23 – 25. **11. Ничева К.** Болгарская фразеология / К. Ничева.— София, 1982. – 230 с. **12. Beauvoir de S.** The Second Sex; trans. from French H. M. Parshley. – Harmondsworth : Penguin, 1972. **13. Mathieu N-C.** Sexual, sexed and sex-class identities: three ways of conceptualising the relationship between sex and gender // Leonard Diana Sex in Question: French Material Feminism / D. Leonard, L. Adkins. – London : Taylor & Francis, 1996. – S. 87 – 157. **14. Tannen D.** Gender and discourse / D. Tannen. – New York, 1993. **15. Дугин А.** Социология пола [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://konservatizm.org/konservatizm/sociology/140509120251.xhtml>. **16. Ткалич М. Г.** Гендерна психологія / М. Г. Ткалич. – К. : Академвидав, 2011. – 248 с. **17. Новейший философский словарь** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/fil_dict/index.php (16.01.2013). **18. Першай А.** Семантика гендера во фразеологии как полевая структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.edu/350857/> (11.01.2013). **19. Німецько-український фразеологічний словник** [уклад. В. І. Гавриць, О. П. Пророченко]. – К. : Радянська школа. – 1981. – 797 с. **20. Küpper H.** Wörterbuch der deutschen Umgangssprache / H. Küpper. – Stuttgart : Klett, 1990. – 959 S.

Лоцицька М. П. Особливості семантики гендерно маркованих фразеологізмів сучасної німецької мови.

У статті визначено поняття гендера та його місце у науковій парадигмі знань, розглянуто способи трактування цього поняття з погляду різних наук, на основі яких здійснено спробу визначити сутність гендерно маркованих фразеологізмів у німецькій мові. У дослідженні проаналізовано особливості семантики гендерно маркованих фразеологізмів сучасної німецької мови, наведено класифікації гендерно маркованих фразеологізмів з експліцитними та імпліцитними маркерами.

Ключові слова: гендер, фразеологізм, семантика, експліцитний/імпліцитний маркер.

Лоцицкая М. П. Особенности семантики гендерно маркированных фразеологизмов современного немецкого языка.

В статье определено понятие гендера и его место в научной парадигме знаний, рассмотрены способы трактовки этого понятия с точки зрения различных наук, на основе которых предпринята попытка определить сущность гендерно маркированных фразеологизмов в немецком языке. В исследовании проанализированы особенности семантики гендерно маркированных фразеологизмов современного немецкого языка, приведены классификации гендерно маркированных фразеологизмов с эксплицитными и имплицитными маркерами.

Ключевые слова: гендер, фразеологизм, семантика, эксплицитный/имплицитный маркер.

Lozytska M. P. Features of Semantics of Gender Marked Phraseological Units in Modern German

The article defines the concept of gender and its place in the scientific paradigm of knowledge. It deals also with different interpretations of this concept in the various sciences. In consequence of these interpretations the article determines the nature of gender marked phraseology in German. Semantic features of gender marked phraseological units with explicit and implicit markers in German are analyzed and classified in this study.

Key words: gender, idiom, semantics, explicit / implicit marker.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Зубач О. А.